

Türkiye'den ABD'ye Kaliteli Eleman Göçü

Doç. Dr. TOKER DERELİ
İktisat Fakültesi öğretim Üyesi

Amerikan üniversitelerinde öğrenim yapan az gelişmiş memleketlere mensup öğrencilerin önemli bir kısmının diplomalarını aldıktan sonra kendi ülkelerine dönmemeleri ya da dönüşlerini geciktirmeleri, ABD'de hâlen tartışılan önemli konulardan biridir.

En yüksek geri dönmeme oranı, Hindistan ve Çin'e mensup öğrencilerdedir. En düşük oran ise Japonya ve Tayland'lı öğrencilere aittir. Beyin göçü diye nitelendirilen bu olay gerek ABD için, gerek az gelişmiş ülkeler ve bu arada Türkiye için önemli sonuçlar doğurmaktadır.

300 BİN LİRA

Türkiye ABD'ye çeşitli kanallardan öğrenci göndermektedir. Önce, çeşitli devlet organlarının ve özellikle iktisadî devlet teşekküllerinin kendi bütçelerinden döviz tahsis edip Amerika ve Avrupa üniversitelerine mühendislik, iktisat, işletme idaresi gibi konularda öğrenim için gönderdiği öğrencileri dikkate alabiliriz. Bunun yanı sıra, son yıllarda memleketimizde Kurulan ya da kurulacak olan üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak üzere Millî Eğitim Bakanlığı tarafından doktora için dış ülkelere gönderilen öğrencilerin sayısındaki artış-dikkati çekmektedir. Bir öğrencinin 4-5 yıllık öğrenimi için devlete maliyeti —bugünkü döviz kuruyla ve ABD'de öğrenimin pahalılığından ötürü— 300.000 lirayı bulmaktadır.

İkinci kategoriye ABD'ye kendi kaynakları ile giden öğrenciler teşkil ediyor. Özel teşebbüsün kendi malî kaynaklarıyla fakat devletten döviz olmak suretiyle dış ülkelere gönderdiği öğrencileri de bu kategoriye sokabiliriz. Bu öğrencilerin yurda dönmeyişinin de devlet kaynaklarından döviz çekmeleri oranında ödemeler dengemiz üzerinde olumsuz bir etki yaptığı düşünülebilir. Ancak kendi kaynaklarıyla dışarıya öğrenime giden öğrenciler, genellikle malî durumu iyi ailelerin çocuklarıdır. Araştırmalar, bunların kendi ülkelerindeki iktisadî durumlarının yeterliliği yüzünden çoğu kez yurda dönmeyi tercih ettiklerini göstermektedir.

Üçüncü kategoride ise memlekete hiçbir döviz maliyeti yüklemeyen dış burs kaynaklarından faydalanmak suretiyle Avrupa ve ABD'de yüksek öğrenim yapanlar yer almaktadır. Şüphesiz, bunların öğrenimlerinin sonunda yurda dönmeyişleri herhangi bir direkt malî zarara sebep olmamaktadır. Ancak, ilk iki kategori için de söz konusu olan ve Türkiye bakımından insangücü kaybı şeklinde beliren endirekt bir zarar, bu kategorinin yurda dönmeyiş halinde de kendisini hissettirmektedir..

Bu üç kategori çeşitli kombinezonlarla birarada bulunabileceği gibi, dış ülkelerde çalışmak suretiyle öğrenimlerini kendileri finanse eden gençlerimiz de mevcuttur. Ancak bunların sayı bakımından önemsiz oldukları kabul edilebilir. Yurda dönmeme şekillerini de başlıca iki kategori içinde düşünebiliriz. Bazı öğrenciler öğrenimlerinin bitimini mü-

teakip belirli bir süre ABD'de çalışmak suretiyle «staj» yapmak istemekte ve böylece yurda dönüşü geciktirmekte, bazıları da bir süre çalışarak yaptıkları tasarrufların Türkiye'ye eşya veya döviz şeklinde transferi halinde elde edecekleri gelirin cazibesi etkisiyle, birkaç yıl daha ABD'de kalmayı tercih etmektedirler.

İkinci kategoriye ise ABD'de uzun bir süre ya da devamlı olarak kalanlar teşkil etmektedir. Gerçekte, dışarda kalış süresi uzadıkça Türkiye'ye dönüş de güçleşmektedir. Bir de yurda döndükten sonra gelir düşüklüğünden ve çalışma şartlarından memnun olmayıp tekrar ABD'ye gelen ve devamlı yerleşenler mevcut ki, bunların sayılarının da — özellikle hekimler için — pek önemsiz olmadığını gözlemlerimiz doğrulamaktadır.

NEDEN DÖNMÜYORLAR

Dönüşü geciktirmenin ya da ABD'de devamlı kalmanın sebeplerini ise şöylece özetleyebiliriz : Önce, yurda dönenlere devlet tarafından ödenen ücret ve maaşların fevkalâde düşük oluşuna karşılık, ABD'deki gelir potansiyelinin — özellikle tasarrufların Türkiye'ye transferi halinde — bir hayli yüksek oluşu gelmektedir. Öyle ki, devlet bu gençlere ABD'deki gelir potansiyellerinin belirli ve mütevâzi bir yüzdesini ödediği takdirde dahi, beyin göçünün önemli ölçüde azalacağı tahmin edilebilir. İkinci bir sebep, ABD'de öğrenim yapan öğrencinin Türkiye'deki ihtisaslaşma ve teknoloji seviyesine uymayacak derecede aşırı ihtisaslaşmaya gitmesidir. Böylece Türkiye'de gelecekteki işi ile bağlantısız ve aşırı şekilde uzmanlaşan bir eleman, dönüşünde, elde ettiği bilgilerin büyük kısmını kullanamayacağını farketmekte, bir çeşit eziklik ve kırgınlık içinde tekrar ABD'de çalışmak imkânlarını araştırmaya başlamaktadır. Öte yandan, ABD'de uzun süre kalış, özellikle lisans, master ve doktora seviyelerini kapsayan 5-8 yıllık bir ikâmet, yurda dönmeyi güçleştiren ya da döndükten sonra tekrar ABD'ye gidişi kolaylaştıran sebeplerden biridir. Uzun süreli ikâmet sonucu, ABD'ye aşırı intibak ve Amerikan hayat tarzını benimseme, yabancı ile evlenme ve Türkiye'yi küçümseme gibi faktör ve eğilimlerin etkisi artmaktadır.

BAŞARI ORANI AZ

Gözlemlerimiz devlet sektörü ve özellikle son yıllarda M.E.B. tarafından ABD'ye gönderilen öğrencilerin başarı oranının da pek yüksek olmadığını doğrulamaktadır. B. Amerika'da temas ettiğimiz öğretim üyeleri, ingilizceyi yeteri kadar konuşup yazamamanın b'j konuda başlıca güçlüklerden biri olduğunu belirtiyorlar. Gerçekte Türkiye'deki secim işleminde yabancı dilbilgisi pek aranmamakta özellikle bilim imtihanının sonuçlarına göre değerlendirme yapılmaktadır. Yabancı dil b'oisi hiç olmayan ya da sınırlı olan bir öğrencinin dış ülkede bu dili 6 ay ya da bir yıl qibi kısa bir sürede üniversite için aerekl seviyede öğrenebileceğini farzetmekle ilgililer büyük bir hatâya düşmektedirler. Kaldı ki, bilim testi de yeterli bir kriter olamıyor. Öğrencinin üniversiteyi bitirme derecesine bakılmaksızın, müsabaka imtihanında bazen tesadüfen aldığı olumlu bir not yeterli aörülmemektedir. Diploma derecesi «orta» olan birçok öğrencilerin bu imtihanda başarı qösterip dışarıya yollanması, «iyi» dereceler arayan kaliteli birçok üniversiteler tarafından kabul edilmemeleri sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca, çoğu kez ezbercilik geleneğine göre yetiştirilmiş, Türkteve şartlarına göre başarılı öSrencilerin deöişik bir sistemin tahlilci öarenim peleneSine intibakı çok göç olmaktadır. Bütün bu ve benzeri faktörler nedeniyle ortaya çıkan başarısızlık olaylarının, karı-koca iki Türk öğrencisinin geçen yıl ABD'de intihar etmeleri gibi trajik sonuçları da olabilmektedir.

Sorunun, ABD açısından doğurduğu problemler Amerika'da da tartışılmaktadır. Az gelişmiş ülkelerin geri dönmeyen uzmanları kanalıyla, gelişmiş ülkelerin ve bu arada ABD'nin insangücü ihtiyaçlarını karşıladıkları görüşüne ise pek iltifat edilmiyor. İstisnaî

kabiliyetlerin göçC' hariç, binlerce uzmanın kendi ülkelerine dönmeyip ABD'de kalmaları, bu ülkenin kendi emek piyasası üzerinde aydın işsizliğini şiddetlendirici bir etki yaptığı gibi, Amerikan üniversitelerinin yabancı talebeler için belirli kotalar ayırması, Amerikalı üniversite adaylarının, zencilerin ve imkânları sınırlı belirli grupların yüksek öğrenim imkânından mahrum kalmaları sonucunu doğurmaktadır. Öteyandan, bazı öğrencilerimizin başarı gösterememe halinde devlete 200-300.000 lira ödemek zorunda kalacaklarını belirtmeleri, öğretim üyeleri üzerinde manevî bir baskı yaratmakta ve belki de bu öğrencilere kaliteden fedakârlık pahasına tâvizler verilmesine yol açmaktadır.

ABD, öğrenimini bitiren yabancıların ülkelerine dönmelerine indirekt yollardan ve çeşitli vize mekanizmalarını harekete geçirmek suretiyle teşvik etmeye çalışmaktadır. Sorunun Türkiye bakımından önemi açıktır. Mevzuatımızda devlet kaynaklarıyla dış ülkelerde tahsil imkânını bulanların mecburî hizmet sürelerini doldurmadan ve hattâ borçlandıkları miktarları dahi ödemediği yurttan ayrılmalarına imkân veren boşluklar mevcuttur. Bir yandan, devlet için döviz ve malî kaynak kayıpları söz konusu olurken, öteyandan memleket potansiyeli yüksek vasıflı insan gücünden mahrum kalmaktadır. Yurda dönme taraftarı olmayan bazı çevrelerin ileri sürdükleri «Türkiye'yi dışarda temsil» fonksiyonu ise, yurda dönmemenin mahzurlarına ağır basacak bir fayda sağlamaktan uzaktır. Bu temsili gerçekleştirecek kapasitede bilim ve siyaset adamı sayısı esasen her memleket için sınırlıdır ve bu -çeşit küçük grupların ABD de, yada Avrupa'da devamı kalışları memleketlerini temsil açısından şüphesiz hoş görülebilir.

VE TEDBİRLER

İhtiyaç duyulan oranlarda dış ülkelere öğrenci gönderme gereğini peşinen kabul ederek, bu konuda alınması gerekli tedbirleri şöylece özetleyebiliriz :

1. Türkiye'de öğrenim imkânı mevcut olan dallar için dış ülkelere lisans seviyesinde öğrenci gönderilmelidir.
2. Lisans üstü seviyede ihtisas öğrenimi için devletin ya da ilgili kuruluşların ihtiyaçları dikkatle tesbit edilip, gönderilecek öğrenci sayısı buna göre ayarlanmalıdır.
3. Seçim hem üniversiteyi bitirme derecesine, hem de objektif imtihanlara dayanılarak yapılmalı, ayrıca asgarî seviyede yeterli yabancı dil bilgisi de birinci derecede aranmalıdır.
4. Doktora 5-6 yıllık uzunca bir ikâmeti gerektirmekte, ikâmet uzadıkça şahsın Türkiye'ye dönme eğilimi azalmakta ve ABD'deki gelir potansiyeli artmaktadır. Bunun için, ihtiyaç duyulan sınırlı alanlar dışında, ABD'ye sadece «master» ve benzeri dereceler için öğrenci gönderilmelidir.
5. Öğrencinin ABD'deki çalışmaları dikkatle takip edilmeli, sadece ileri sanayi toplulukları için geçerli olabilecek aşırı ihtisaslaşmaya gitmesi önlenmelidir. Özellikle Türkiye'nin meselelerine yakın dersleri ve dönüp çalışacağı ortam için faydalı olacak çalışma ve tez konularını seçmesi teşvik edilmelidir.
6. Yurda dönüşünde elde ettiği ihtisas ve bilgilere uygun işlerde çalışması sağlanmalı, böylece işinden alacağı manevî tatminin artmasına gayret sarfedilmelidir.
7. Hepsinden önemlisi, alacağı maaş veya ücretin Türkiye standartlarına göre mâkûl ölçüde tatmin edici olması sağlanmalıdır.

Bütün bu ve benzeri tedbirler, ileri sanayi ülkelerine beyin akımını tamamen önleyemezse de, herhalde geniş ölçüde azaltabilecektir.

Temsilcilikler ve Yeni Atanan Arkadaşlarımız

- Yeni açılan Muğla ili EMO temsilcilik görevine «Şube ve Temsilcilikler Yönetmeliği 6/B Maddesi» gereğince, Sayın Şakir Ulkü'nün 2 yıl için atanmasına, Merkez Yönetim Kurulu'nun 7.3.1972 tarih ve 3 sayılı toplantısında karar verilmiştir.
- EMO Adana temsilcimiz Sayın Fehmi Mıstık'ın istifası nedeniyle boşalan temsilcilik görevine «EMO Şube ve Temsilcilikler Yönetmeliği 1/B maddesi» gereğince, Sayın Sefa Kurdak'ın 2 yıl için atanmasına, Merkez Yönetim Kurulu'nun 25.4.1972 tarih ve 13 sayılı toplantısında karar verilmiştir.
- EMO İzmit temsilcimiz Sayın Suat Hazar'ın ölümü nedeniyle boşalan temsilcilik görevine «EMO Şube ve Temsilcilikler Yönetmeliği 1/B maddesi» gereğince, Sayın Sait Bülbül'ün 2 yıl için atanmasına, Merkez Yönetim Kurulu'nun 3.5.1972 tarih ve 15 sayılı toplantısında karar verilmiştir.
- Yeni açılan Samsun İli «EMO temsilcilik görevine EMO Şube ve Temsilcilikler Yönetmeliği 1/B maddesi» gereğince, Sayın İbrahim Aydoğdu'nun 2 yıl için atanmasına, 8.5.1972 tarih ve 16 sayılı toplantıda karar verilmiştir.
- Yeni açılan Gaziantep İli EMO temsilcilik görevine «EMO Şube ve Temsilcilikler Yönetmeliği 1/B maddesi» gereğince, Sayın Cahit Ünverdi'nin 2 yıl için atanmasına, 8.5.1972 tarih ve 16 sayılı toplantıda karar verilmiştir.
- Yeni açılan Elazığ İli EMO temsilcilik görevine «EMO Şube ve Temsilcilikler Yönetmeliği 1/B maddesi» gereğince, Sayın Ahmet Han'ın 2 yıl için atanmasına, 9.5.1972 tarih ve 17 sayılı toplantıda karar verilmiştir.
- Yeni açılan Trabzon İli EMO temsilcilik görevine «EMO Şube ve Temsilcilikler Yönetmeliği 1/B maddesi» gereğince, Sayın Kemal Kazmaz'ın 2 yıl için atanmasına, 9.5.1972 tarih ve 17 sayılı toplantıda karar verilmiştir.
- Yeni açılan Konya İli EMO temsilcilik görevine «EMO Şube ve Temsilcilikler Yönetmeliği 1/B maddesi» gereğince, Sayın Cafer Akış'ın 2 yıl için atanmasına, 9.5.1972 tarih ve 17 sayılı toplantıda karar verilmiştir.
- Yeni açılan Nevşehir ili EMO temsilcilik görevine «EMO Şube ve Temsilcilikler Yönetmeliği 1/B maddesi gereğince, Sayın Şahin Yurtbeğendi'nin 2 yıl için atanmasına, 9/5/1972 tarih ve 17 sayılı toplantıda karar verilmiştir.

Üyelerimize duyurulur.

i; Arayan Arkadaşlarımız

ELEKTRİK YÜKSEK MÜHENDİSİ

İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesi mezunudur. Mesleğindeki iş tecrübesi bir yıldır. Son olarak net 1680 lira aylık ücretle çalışmıştır. Halen işsizdir. Orta derecede İngilizce bilir. 30 yaşında, bekârdır. Askerliğini yapmıştır. Doğu Anadolu bölgesi hariç, yurdun diğer bölgelerinde özellikle Ankara dahilinde özel işyerlerinde enaz net 3500 lira, haricinde ise enaz net 4500 lira aylık ücretle iş ister.

(Müracaat: İş ve İşçi Bulma Kurumu, Ankara Şubesi. Teli: 18 52 95 - 18 52 96. Fiş No. 34).

ELEKTRİK MÜHENDİSİ

1. Maçka Teknik Okulu Elektrik Bölümü mezunudur. Mesleğindeki iş tecrübesi 9 yıldır. Son olarak brüt 5750 lira aylık ücretle çalışmıştır. Halen işsizdir. Orta derecede İngilizce bilir. 37 yaşında, evlidir. İskenderun, İçel, İstanbul ve İzmir illerinde, özel işyerlerinde enaz brüt 5000 lira aylık ücretle iş ister.

(Müracaat: İş ve İşçi Bulma Kurumu, Ankara Şubesi. Telf.: 185295 - 1852 96. Fiş No. 21).

2. Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi Elektrik Bölümü mezunudur. Mesleğindeki iş tecrübesi yedi yıldır. Son olarak net 3500 lira aylık ücretle çalışmıştır. Halen işsizdir. Orta derecede Almanca ve İngilizce bilir. 46 yaşında, evlidir. İstanbul'da özel işyerlerinde 3500 lira aylık ücretle iş ister.

(Müracaat: İş ve İşçi Bulma Kurumu, İstanbul Şubesi. Tel: 27 0161-27 0162. Fiş No. 87).

3. Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi Elektrik Bölümü mezunudur. Halen işsizdir. 25 yaşında, bekârdır. Askerliğini yapmıştır. İstanbul'da kamu veya özel işyerlerinde iş ister.

(Müracaat : İş ve İşçi Bulma Kurumu, İstanbul Şubesi. Telf.: 27 01 61 - 27 01 62. Fiş No. 109).

4. Hindistan Ranchi Üniversitesi Elektrik Bölümü mezunudur. Hindistan uyruklu olup, halen Hindistan'da ikâmet etmektedir. 29 yaşındadır. İngilizce ve Arapçayı okur-yazar ve kûnuşur. Memleketimizde kamu veya özel işyerlerinde iş ister.

(Müracaat: İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü. Telf.: 17 1140/32. Fiş No. C-28).